

Aleg. 266

Sprawozdanie

Komisji budżetowej o stanie fundacyi im. Stanisława hr. Skarbka za czas od połowy roku 1904 do końca roku 1906.

Wysoki Sejmie!

Niniejsze sprawozdanie, o ile się odnosi do spraw majątków ziemskich fundacyi jest opracowane na podstawie sprawozdania i aktów Wydziału krajowego, gdyż krótkość obecnej sesyi sejmowej a bardziej jeszcze nieodpowiedna pora roku nie dozwoliły, by sprawozdawca mógł naocznie się obznajomić ze stanem rozległych dóbr i lasów fundacyjnych. Co do zakładu w Drohowsku jest sprawozdanie nadto oparte na spostrzeżeniach poczynionych przy zwiedzaniu Zakładu.

I. Zakład w Drohowsku.

Ogólne wrażenie, jakie się odnosi ze stanu obecnego mnogich działów tego Zakładu, nie jest w zupełności dodatniem, gdy się jednak wspomni szereg niepowodzeń, strat i zawodów, jakie w ciągu kilkudziesięciu lat istnienia dotknęły tą — mało sobie równych w Europie mającej fundacyi, jeśli się uwzględni skomplikowany ustroj władz i organów zarządzających i kontrolujących, które nie zawsze harmonijnie działają, należy przyznać, że nastąpił zwrot ku lepszemu i że po usunięciu pozostałych dotąd wadliwości, a przede wszystkim jeśli zdoła się zapewnić i utrwalić celowe i szczere współdziałanie powołanych ku temu czynników, to przy normalnem i stopniowem wzmożeniu się dochodów z dóbr obejmujących przeszło 32000 hektarów ziemi, może i powinien się urzeczywistnić stan zakładu, który przyświecał fundatorowi.

1. Sprawy osobiste.

W składzie funkcyjonyuszów Zakładu zaszły w okresie sprawozdawczym następujące zmiany, zatwierdzone przez Wydział krajowy:

1. Ustąpił Sekretarz Rady administracyjnej p. Morgenbesser, na którego miejsce powołano p. Jana Kazimierza Zielińskiego.

2. Ustąpił Syndyk fundacyi p. Dr. August Łoziński, którego następcą jest p. Dr. Franciszek Jasiński.

3. P. Józefowi Trojanowi, Dyrektorowi dóbr fundacyjnych przyznano veniam aetatis i stabilizowano go z płacą roczną 6000 K, dodatkiem na mieszkanie 1600 K i poborem 8 stosów drzewa opałowego.

4. Na posadę lekarza zakładowego rozpisano po ustąpieniu Dr. Waligórskiego konkurs, który pozostał bez rezultatu — Rada administracyjna za zgodą Wydziału krajowego podwyższyła płacę za tę posadę z 2000 koron na 3000 koron, a po rozpisaniu ponownego konkursu nadano ją p. Dr. Ludwikowi Doboszyńskiemu.

5. Rządcą ekonomicznym Zakładu mianowano p. Karola Zielonkę.

6. Nauczycielami w 6 cio klasowej szkole męskiej zamianowano pp. Władysława Skulskiego i Antoniego Kaczorowskiego, nauczyciela Piotra Lubelskiego stabilizowano

7. Ogrodnikiem zakładu mianowano p. Zygmunta Drobnera po ustąpieniu p. Robinsona.

8. Stabilizację otrzymali: magazynier p. Stanisław Kwiatkowski, ochmistrz zakładu p. Henryk Krysakowski, pomocnica rachunkowa p. Helena Urbańska.

9. Stałym odźwiernym mianowano Stanisława Baseckiego.

10. Majstrów szkoły rzemiosł Kuryłowicza i Daniela przeniesiono w stały stan spoczynku.

2. Sieroty i prebendaryusze.

Z dniem 31. grudnia 1904 znajdowało się w Zakładzie:

Sierót chłopców	213
" dziewcząt	128
Prebendaryuszów starców	27
" kobiet	33
Razem	401

Koszt utrzymania jednej osoby wynosił dziennie 1 K 40⁶⁷/₁₀₀ gr.

" " rocznie 514 K 85 gr.

" " ogólny 201.312 " 57 "

Z dniem 31. grudnia 1905 znajdowało się w zakładzie:

Sierót chłopców	220
" dziewcząt	131
Prebendaryuszów starców	25
" kobiet	29
Razem	405

Koszt utrzymania jednej osoby wynosił dziennie 1 K 54⁶²/₁₀₀ gr.

" " rocznie 563 K 63 gr.

" " ogólny 217.925 " 61 "

Umieszczenie sierót jest odpowiednie; sypialnie obszerne i widne, pościel czysta i starannie utrzymana, odzież również.

Wygląd jednak dzieci nie jest zadowalniający; wskazuje na anemię i skrofuły u przeważnej części wychowanków, tak chłopców jak dziewcząt, a jak świadczy statystyka zdrowotna Zakładu, niezwykle wysoki procent wychowanków jest dotknięty gruźlicą.

W przeważnej części wypadków winny temu stosunki dawniej w Zakładzie panujące, gdy atoli pojedyncze objawy odnoszą się także do dzieci najmłodszych, należy z wszelką stanowczością domagać się większej ścisłości w stosowaniu przepisu badania lekarskiego przed przyjęciem do Zakładu, i (co ważniejsze) zaniechać bezwarunkowo przyjęcia sieroty wbrew ujemnemu orzeczeniu lekarskiemu, a to tem bardziej, że obecność chorych na gruźlicę jest nieustanną groźbą udzielenia tej choroby zdrowym dotąd wychowankom, którzy wspólnie z choremi dniami i nocami spędzają.

Zbytecznym byłoby rozwodzić się nad smutnymi skutkami postępowania, które kierując się uczuciem złe pojętego miłosierdzia, pomnaża w zakładzie liczbę niezdrowych i z góry na charłactwo skazanych dzieci, ze szkodą tych, których zdrowy organizm zapewniłby normalny rozwój i korzyść z wychowania w Zakładzie.

Podnieść należy również niewłaściwe umieszczenie infirmary dla chłopców, położonej pośród 3 sal szkolnych, a której przedpokój stanowi przejście dla całego szeregu innych ubikacji.

Od czasu urządzenia wodociągów, Zakład posiada zdrową wodę do picia i dowolną ilość wody użytkowej. Przebudowanie wychodków uchyliło w znacznej części dawne rażące stosunki, jednak nie całkowicie, gdyż brak pisoirow ciągle powoduje zanieczyszczenie miejsc ustępujących i cuchnące wyziewy, tak łatwe do usunięcia przez zastosowanie systemu splukującego.

Ujemnie na stan zdrowia (zwłaszcza najmłodszych dzieci) wpływa zbyt wczesne ich wstawanie, t. j. o godz. 5-tej nawet w miesiącach zimowych.

Korzystnie wpływają ćwiczenia na 2 boiskach (dla chłopców i dziewcząt) byłoby jednak do życzenia, ażeby dziewczęta także w pogodne dni zimowe częściej używały tak potrzebnego dla zdrowia ruchu.

Urządzenie również bardzo dla zdrowia wychowanków Zakładu pożądanę jest wprawdzie na ukończeniu, ale nie mogło dotąd być oddane do ich użytku, mianowicie kąpiele we wannach i natryskowe, a to z powodu, iż kocioł do ogrzewania wody (Boler) okazał się sporządzonym z tak ciężkiej blachy i tak źle spojonym, że pod silniejszym naciskiem, wygina się i woda na zewnątrz występuje. Fabryka Sanocka, z której kocioł ten pochodzi, zobowiązała się go wymienić, co jednak do tej pory nie nastąpiło.

Wikt wychowanków, dostarczany przez SS. Felicjanki, jest zdrowy, w dostatecznej ilości i schłodnie przyrządzony. Odpowiedni byłoby dodanie sera lub powideł do kromki chleba, która stanowi drugie śniadanie i podwieczorek wychowanków.

Nadzór nad chłopcami (od czasu przeprowadzonej w roku 1906 reorganizacji) okazuje się odpowiedni, o ile się odnosi do ochmistrza i tegoż zastępcy, Inspicienta. Co do właściwych dozorców przyjętych (w liczbie 7) za podniesieniem wynagrodzeniem, to środek ten nie zapewnił Zakładowi uzyskanie na te posady ludzi inteligentnych i należycie swoje zadanie pojmujących.

Nadzór nad dziewczętami, nauka w 4-klasowej szkole dziewcząt i kursa nauk gospodarskich są oddane SS. Felicjankom. Wychowują dziewczęta w sposób łagodny i widocznym jest przywiązanie do nich wychowanek, nasuwa się jednak pytanie, czy poziom i kierunek tego wychowania tak pod względem etycznym, jakoteż praktycznym, zdoła ich należycie uzbroić do życia po opuszczeniu Zakładu.

Prebendaryusza, których liczba z każdym rokiem się zmniejsza, są umieszczeni w dwóch oddziałach; mianowicie kobiety w trakcie budynku zajętego przez SS Felicjanki, które sprawują nad nimi opiekę, starcy zaś w dawnym dworku w pewnej odległości od głównego gmachu co jest zupełnie odpowiedniem ze względu na wychowanków. Stan tego domu jednak wiele pozostawia do życzenia; jest on zbudowany z kamienia, zawilgocony, o małych pokojach bez wentylacji.

Wikt prebendaryuszów jest dobry.

Nie wiadomo dlaczego im ujęto małą dawkę tytoniu lub tabaki, którą przedtem pobierali.

3. Szkoły.

6-klasowa szkoła męska.

W roku szkolnym 1904/5 było:

Zapisanych	135	uczniów
klasyfikowanych	131	"

Z tych otrzymało postęp ogólny:

bardzo dobry	4	"
dobry	42	"
dostateczny	47	"
niedostateczny	32	"
do egzaminu poprawczego	4	"

W roku szkolnym 1905/6 było:

Zapisanych	148	uczniów
klasyfikowanych	142	"

Z tych otrzymało postęp ogólny:

bardzo dobry	12	"
dobry	49	"
dostateczny	56	"
niedostateczny	18	"
do egzaminu poprawczego	7	"

Sale naukowe są obszerne i widne, zaopatrzone w środki naukowe i obrazy poglądowe. Ławki odpowiednie. W czasie przerwy w nauce, chłopcy udają się na boisko, a w dni słotne używają ruchu na przestronnych korytarzach.

Szkoła rzemiosł.

W roku 1904/5 klasyfikowano	71 uczniów
Z tych otrzymało postęp ogólny:	
bardzo dobry	16 "
dobry	38 "
dostateczny	17 "

W roku 1905/6 klasyfikowano 64 uczniów.

Z tych postęp ogólny otrzymało:	
bardzo dobry	15 "
dobry	39 "
dostateczny	10 "

Po długich pertraktacjach między Kuratorem fundacji Radą administracyjną i Wydziałem krajowym, przyszło nareszcie do porozumienia co do objęcia szkoły rzemiosł w Zakładzie Drohowyżkim w zarząd kraju na przeciąg lat 20-tu, które kres położy opłakanemu stanowi, w jaki ta szkoła rzemiosł popadła, znajdując wyraz w lustracjach i sprawozdaniach, ostatnio w sprawozdaniu ekspertów z daty dnia 7. kwietnia 1896 r., tworzący Alegat do sprawozdania Wydziału krajowego za okres 1904 — 1906.

Jakiegokolwiek mogły istnieć wątpliwości co do tego układu, mianowicie czy i o ile mógł odpowiadać zamiarom fundatora, nie da się zaprzeczyć, że wobec nie możliwości dla fundacji ponoszenia znacznych kosztów połączonych z urządzeniem i prowadzeniem szkoły rzemiosł w sposób odpowiadający obecnym wymogom i postępowi rękodziel, wkład ten zapewniający pokrycie potrzebnych inwestycji z funduszków krajowych, umożliwi dalszy rozwój tego najważniejszego działu z pomiędzy szkół Zakładu Drohowyżkiego.

Zawarty na ściśle ograniczony czas lat dwudziestu, układ ten bynajmniej nie wyklucza możliwości, by po jego expiracji, jeśli z korzystniejszego wydzierżawienia folwarków i z racjonalnej, planowej eksploatacji lasów, dochody fundacji stale się wzmożą, szkoła rzemiosł napowrót przeszła w zarząd fundacji, co nawet będzie pożądanem ze względu na finanse krajowe.

Obecny stan tej szkoły jest przejściowy; nauka odbywa się jeszcze dawnym trybem; z wiosną rozpoczną się adaptacje budynków, instalacja motoru i maszyn, tak, że rozpoczęcie nauki zawodowej w warsztatach, nastąpi w pierwszym półroczu bieżącego roku.

Szkoła ogrodnictwa

wydała z końcem roku 1904/5	6-ciu uczniów
" " " " 1905/6	8-miu "

z dobrym postępem. Obecny ogrodnik daje rękojmię należytego prowadzenia tych kursów.

Szkoła 4-ro klasowa żeńska.

W roku 1904/5 klasyfikowano uczennic 79.	
Z tych otrzymały postęp ogólny	bardzo dobry 21.
" " " " "	dobry 36.
" " " " "	dostateczny 18
" " " " "	niedostateczny 4.

W roku 1905/6 klasyfikowano uczennic 88.	
Z tych otrzymało postęp ogólny	bardzo dobry 16.
" " " " "	dobry 34.
" " " " "	dostateczny 30.
" " " " "	niedostateczny 8.

Na kurs nauki gospodarstwa domowego uczęszczało:	
w roku 1904/5	39 starszych uczennic
" " 1905/6	40 " "

Tak szkoła 4-klasowa dla dziewcząt, jakoteż kursa gospodarstwa domowego są prowadzone przez SS. Felicjanki. Co do kursów należy nadmienić, że kształcenie szwaczek, praczek i pokojowych daje dobre rezultaty; co do kucharek zaprowadzono od roku 1906 stosownie do polecenia Wysokiego Sejmu t. zw. małą kuchnię, która bezwątpienia umożliwi bardziej zawodowe kształcenie kucharek aniżeli zatrudnienie starszych dziewcząt w kuchni głównej, gdzie się przyrządza potrawy dla kilkuset osób. W pierwszej połowie 1906 roku ukończyły ten kurs 4 wychowanki; byłoby do życzenia, ażeby większa liczba starszych dziewcząt korzystała z nauki fachowej, która po wyjściu ze Zakładu zapewni im łatwe i korzystne umieszczenie.

Kuchnia główna i t. zw. mała, piekarnia, spiżarnia i pralnia pod zarządem SS. Felicjanek, jak niemniej magazyn zapasów żywności i przyborów pod zarządem magazyniera zakładu są starannie prowadzone i w czystości utrzymane.

4. Budynki.

O ile domy mieszkalne parterowe dla funkcyjaryuszów zakładu są wilgotne, zapadłe w ziemię a tem samym szkodliwe dla zdrowia mieszkańców, budynki zaś uboczne i gospodarcze po części zaniedbane, to należy stwierdzić z uznaniem, że okazały główny dwupiętrowy budynek Zakładu o jednym trakcie głównym i dwóch skrzydłach, jest wolny od wilgoci, w zupełnie dobrym stanie konstrukcyjnym i starannie utrzymany.

Dotkliwie braki, od szeregu lat podnoszone w sprawozdaniach Wydziału krajowego, komisji budżetowej i w protokołach lustracyjnych, w znacznej części zostały usunięte przez wykonanie dwóch urządzeń asanacyjnych niepomiernego znaczenia, mianowicie kanalizację i wodociągu, ukończone w okresie sprawozdawczym kosztem 110.000 kor., wobec czego pozostałe usterki, bardzo dotkliwie pod względem higieny i należytego funkcyjowania poszczególnych działów Zakładu, tem łatwiej dadzą się usunąć, mianowicie:

a) Pozostawienie mieszkań niektórych funkcyjaryuszów w głównym budynku pośród sal naukowych, jadalni i sypialni wychowanków jest we wszech miar niepożądane, gdyż wskutek przebywania pośród wychowanków osób obcych, powoduje ono niespokój i dystrakcyę. Jeżeli względy finansowe nie pozwalają na razie myśleć o wystawieniu oddzielnego budynku mieszkalnego dla funkcyjaryuszy, to należałoby zastanowić się nad ewentualnością umieszczenia tychże w pewnej, od reszty budynku stale oddzielonej części, z osobnymi wejściami.

b) Tożsamo da się powiedzieć odnośnie do infimeryi, której braki już zostały podniesione w odnośnym ustępie. Nadto byłoby wskazaniem wybudowanie lub adaptacja oddzielnej salki dla wychowanków dotkniętych chorobami nagminnymi lub zakaźnymi.

c) Podniesiona powyżej konieczność skompletowania przebudowy wychodków przez urządzenie pisuarów połączonych z wodociągiem.

d) Wystawienie muru lub sztachet w pewnej odległości od budynku głównego, który obecnie żadnego nie posiada ogrodzenia.

e) Przebudowa i asanacja rzeźni umieszczonej w ogrodzie.

II. Majatki ziemskie.

Uregulowana od lat kilku gospodarka finansowa fundacyi zaznacza się (w przeciwieństwie do lat dawniejszych), stałemi nadwyżkami dochodów. Wzrost ten ulegnie jednak czasowemu zmniejszeniu z powodu 25-letniej amortyzacyi bezprocentowej pożyczki, zaciągniętej w majątku zarodowym fundacyi z powodu przeprowadzonej w Zakładzie drohowyżkim kanalizacji i budowy wodociągów.

W uwzględnieniu zmienionych stosunków i przestarzałych norm poborów funkcyjaryuszów służby lasowej w dobrach fundacyjnych, przeprowadzono ich uregulowanie. Odtąd pobierać będą:

I. kategoria:	Rządca w Żabiu	placę stałą	2.600	kor
"	"	Rządca w Smorzu i Roźniatowie	placę stałą	2.400 "
II.	"	5-ciu leśniczych I. klasy	po	1 200	"
III.	"	5-ciu " II.	" po	900	"

Wszyscy z 3-ma dodatkami pięcioletnimi w wysokości 10% stałej płacy a nadto pniowe w miarę rzeczywistej sprzedaży drzewa.

Służbie lasowej również podniesiono wynagrodzenie.

Prawo polowania

w lasach nizinnych wydzierżawiono za czynsz roczny w kwocie	. 2.720 kor.
w dobrach górskich odsprzedano odstrzał jeleni za kwotę	. 4.350 „
uzyskano zatem w roku 1905	. 7.070 „
podczas gdy dotąd dochód ten wynosił rocznie	. 2.060 „
Różnica na korzyść wynosi zatem	. 5.010 „
rocznie.	

Kortomówka.

Za tę realność lwowską w której jest urządzona strzelnica wojskowa pobierała fundacya dotąd czynsz roczny w kwocie 10.000 koron.

Przy odnowieniu najmu na dalsze 25 lat uzyskano czynsz za pierwsze 10 lat po 20.000 kor., za następne zaś 15 lat po 21.600 kor.

Zamiany gruntów.

Wydział krajowy zatwierdził szereg kontraktów o zamianę poszczególnych parcel gruntowych w majątkach fundacyi.

Na podstawie powyższych wywodów, komisya budżetowa wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o stanie fundacyi Stanisława Hr. Skarbka za czas od połowy roku 1904 do końca roku 1906.

2. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby zwrócił uwagę fundacyi, by do Zakładu sierót w Drohowyżu bezwarunkowo tylko takie dzieci przyjmowano, które poprzednio dokładnie badane przez lekarza zakładowego, okazały się zupełnie zdrowe, zwłaszcza niedotknięte gruźlicą.

3. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby spowodował zarządzenia, któreby zapewniły usunięcie w możliwie bliskim czasie, braków podniesionych w rubryce „Budynki“ niniejszego sprawozdania, a w pierwszym rzędzie usterki wyszczególnione w ustępach b) i c) tejsze rubryki.

Za przewodniczącego.

K. Badeni.

Sprawozdawca:

Sala.